

KÖZMŰVELŐDÉS, KÖZGYŰJTEMÉNYEK ÉS A TELEHÁZAK

Koncepció a kulturális ágazat és a teleház mozgalom együttműködésének továbbfejlesztésére

A Teleház Kht. és a KKDSZ „Gazdaság, foglalkoztatás, kultúra – művelődési intézmények és a teleházak” című konferenciáján készült és elfogadott dokumentum. (Szerk.)

1. A művelődési szféra és a teleház mozgalom közös pontjai

A teleházak számos elgondolás, cél, érdek mentén alakulhatnak ki. Vitathatatlan, hogy tevékenységük sok ponton kapcsolódik a modern értelemben vett közművelődési, közgyűjteményi tevékenységhez, elsősorban a művelődési házakhoz és a könyvtárakhoz. Nem meglepő éppen ezért, hogy a teleházak egy része művelődési házakban, könyvtárakban alakult ki, kapott helyet. Bizonyos tekintetben az iskolákat is említhetjük ilyen összefüggésben, amelyek – modern felfogásban – szintén elláthatnak a hagyományos iskolai képzésen túli, közösségi, közművelődési feladatokat is.

A helyi közművelődési intézmények, közgyűjtemények és a teleházak találkozási pontjai a következőkben ragadhatók meg. Mindégyik szolgáltatási terület

fontos alapelve az, hogy – részben eltérő természetű, részben hasonló – infrastruktúrát biztosít a helyi közösség bizonyos tevékenységei számára (pl. tanulás, művelődés, szórakozás, közösségi élet),

igényli a helyi civil szféra működését, önszerveződését, aktivitását, arra egyre nagyobb mértékben kíván építeni,

igénybe veszi – igaz eltérő mértékben és jogi alapokon – az állam, az önkormányzat anyagi támogatását, forrásait,

teljes ill. jelentős mértékben a kultúra terén fejti ki tevékenységét, ezen ágazatba tartozó szolgáltatásokat nyújt,

érdeklődik abban hogy szolgáltatásait az ágazaton kívüli területekre is kiterjessze, hogy meglévő infrastruktúráját a lehető legjobban ki tudja használni.

2. Az eddig – spontán módon – kialakult kapcsolatok

Bár mind a művelődési házak, mind a könyvtárak területein egyes helyi és felső szintű szakemberek, döntéshozók felismerték ezeket az összefüggéseket, némelyek keresték is az együttműködési lehetőségeket¹, sőt, a könyvtári szakmának a hazai teleház mozgalom a kezdeteknél sokat köszönhetett², intézményes kapcsolat mégsem jött létre a gyors tempóban kibontakozó teleház mozgalommal, ilyen jellegű fejlesztési projektek eddig nem indultak.

Mindaz annak ellenére sem történt meg, hogy a művelődési házak és könyvtárak számos helyen látnak el a teleházakkal kisebb-nagyobb részben megegyező szolgáltatásokat, néhány „teleházas” funkciót igen magas színvonalon működtetnek (pl. közhasznú információ ellátás), tehát a két terület szervezetei – általában nem versenyezvén adott területeken – egymásnak természetes szövetségesei, segítői, kiegészítői lehetnének.

Az intézmények és a teleházak spontán módon kialakult

kapcsolatai az alábbi tényekben, eredményekben foglalhatók össze:

a könyvtárfejlesztési stratégiába beépült a teleház, mint egy lehetséges szolgáltatási és technológiai fejlesztési irányzat, teleházak működnek kiskönyvtárakban³,

a teleház mozgalom jelentős haladást ért el a közhasznú tájékoztatás (a könyvtári törvény által a szakterület felelősségi körébe tartozik) internetes szervezésében,

munkahelyek létesítése a teleházakban a közhasznú adatbázisok terén (a szakma személyi állományának bővítése),

a könyvtári szakma képviselői rendszeresen megjelennek a teleházas képzések keretében,

teleházak működnek művelődési házakban⁴,

létrejött a művelődési házak teleház bázisú revitalizációjának modellje,

számos könyvtári és közművelődési konferencia foglalkozott a teleházakkal, a szakma számára széles körben ismertté váltak a teleházak lehetőségei,

személyes kapcsolatokon keresztül kialakultak az intézményes együttműködés kezdeti feltételei.

Összegezve: elmondható, hogy egyre nagyobb „teleházas” tapasztalat halmozódik fel a közművelődési intézményekben, és a könyvtárakban, hiszen a teleházak több mint 1/3-a ezekben működik. Van tehát alapja és perspektívája is annak, hogy a három terület együttműködését szorosabbá, módszeresebbé tegyünk.

3. Az együttműködés közös stratégiájának kialakítása

2000. júliusában a KKDSZ⁵ elnöke, Vadász János, kezdeményezte⁶, hogy a szakmák képviselői, s ezeken belül a művelődési házakban, könyvtárakban működő teleházak vezetői, munkatársai részvételével szülessen egy koncepció arra, hogy mit lehetne, kellene tenni annak érdekében, hogy ezekben az intézményekben minél nagyobb számban alakuljanak ki teleházak, kifejtve jótékony hatásukat az intézmény fejlődésére, modernizációjára, szolgáltatásaik kiteljesítésére, a helyi közösség sokoldalú szolgálata érdekében.

A három terület együttműködő szakemberei számára világossá vált, hogy a három intézményrendszer szoros, módszeres összekapcsolása jelentős és kölcsönös előnyökkel jár minden fél számára, aminek végső haszonélvezői a helyi közösségek. Így egy modern, a helyi társadalmi kontrollra és részvételre építő, fenntartható közművelődési, könyvtári, helyi társadalom- és gazdaságfejlesztési szolgáltatási rendszer birtokába juthatnak.

A művelődési házak és könyvtárak „teleházasításának” céljai és alapvonásai - előzetesen és nagy vonalakban - a következőkben összegezhetők:

az intézmények szolgáltatásainak bővítése a modern követelményeknek, a kibontakozó helyi igényeknek megfelelően, az intézmények gazdasági megerősítése az új szolgáltatások

¹ Skaliczky Judit, Bariczné Rózsa Mária az NKÖM Könyvtári Főosztályának vezetője és helyettese több alkalommal vettek részt teleház rendezvényeken, tettek javaslatokat az együttműködésre. A könyvtárfejlesztés stratégiájába beépítették a teleházak kialakításának lehetőségét.

² A könyvtárosok hozták be Magyarországra a teleház gondolatot 1992-ben, jelentettek meg erről először publikációt.

³ Lásd a Mellékletben szereplő adatokat is.

⁴ Lásd a Mellékletben szereplő adatokat is.

⁵ Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete

⁶ Ez Vadász János és Gáspár Mátyás (Teleház Kht.) 2000. július 19-i találkozója alkalmával történt, ahol közösen körvonalaztuk a célokat és közvetlen lépéseket.

révén,

az intézmények munkatársainak szakmai továbbfejlődése a szolgáltatásokhoz szükséges új ismeretek elsajátítása révén (pl. ECDL),

az intézmények közösségi szellemének, helyi társadalmi kontrolljának erősítése a teleházak civil szellemiségének megfelelő bevonásával, továbbfejlesztésével,

egy-egy intézmények revitalizációja az új – teleházas – lehetőségek révén is, amely folyamat néhány teleház esetében már most is „tettenérhető”,

a közművelődési, könyvtári szakmák és a teleház mozgalom együttműködése a teleház menedzserek képzésében, ennek bekapcsolása a szakképzésbe, összehangolása hasonló képzési programokkal (pl. kulturális menedzszerképzés),

a megyei művelődési központok és a megyei könyvtárak hálózati szolgáltatási lehetőségeinek kihasználása a – nem csak művelődési házakban és könyvtárakban működő – teleházak helyi tevékenységében, szolgáltatásaiban,

speciális, „teleházas” programok, szolgáltatások megvalósítása a közművelődési és könyvtári szakmák lehetőségeinek, szakmai és egyéb potenciáljainak kihasználásával (pl. képzések, kulturális programok, közhasznú információellátás szervezése),

új munkahelyek teremtése a közművelődési, közgyűteményi szférában a teleházak bázisán az új szolgáltatások feltételei megteremtésének részeként (pl. közhasznú információ bányász hálózat),

egy olyan, egységes szolgáltatási, fejlesztési, képzési rendszer megvalósítása, amelynek révén a teleházas tevékenység intézményesen, szervezhető, kiszámítható, kontrollálható módon épül be az ágazati intézmények működésébe, szolgáltatási és feltételrendszerébe.

4. A kulturális szféra teleház stratégiájának néhány – fontosabb – feltétele

A célok, elképzelések megvalósításának néhány keretfeltétele adottnak, „rásegítő” körülménye kézenfekvőnek látszik:

vannak a megfelelő „előfutarak”, modellek arra, hogy milyen módon tudnak működni teleházak a művelődési házakban, könyvtárakban,

vannak olyan „teleházközei” intézmények, amelyek gyorsan átalakíthatóak és ennek révén igen hamar tudnának további – többek között – teleházas működési tapasztalatok birtokába jutni,

az NKÖM stratégiai elképzelései összhangban állnak a törekvéssel, illetékes vezetői pozitív módon viszonyulnak e lehetőség kihasználásához,

„kényszerítő” körülmény az intézmények munkatársainak – a kulturális törvényből fakadó – továbbképzési kötelezettsége, amibe az új területhez szükséges ismeretek megszerzése beépíthető,

az ágazat különböző anyagi forrásokat, kereteket rendszerezett modernizációra, revitalizációra, tematikai fejlesztésre, képzésre, melyek fedezetül szolgálhatnak a célokat teljesítő, megfelelően előkészített programok megvalósításához,

a szakmák jól szervezett információs csatornákkal, rendszerekkel, nyilvánossági fórumokkal rendelkeznek ahhoz, hogy az ágazatra specializált teleházas programok, pályázatok hatékonyan szervezhetőek legyenek.

5. A megvalósítás következő feladatai és lépései

A megvalósítás lehetséges közvetlen lépései lehetnek a következők:

a teleházas gyakorlattal rendelkező könyvtárak és művelődési házak tapasztalatainak összefoglalása és felhasználása e Koncepció továbbfejlesztésében és a Közművelődési-Közgyűteményi Teleház Stratégia⁷ kidolgozásában (2000. december)

részletes ágazati igény elemzés és forráskutatás a stratégia megalapozásához, környezeti feltételeinek, anyagi lehetőségeinek meghatározása érdekében (2000. december),

a Koncepció véglegesítése és Közművelődési-Közgyűteményi Teleház Stratégia kidolgozása a 2000. novemberi konferencia tapasztalatainak felhasználásával, amely meghatározza a kulturális szféra teleházas fejlesztési céljait és irányait (2001. január-február)

az elfogadott Koncepció alapján megvalósítási projektek kidolgozása, a Nemzeti Teleház Stratégiával összhangban (2001. március-április),

projektek és pályázatok indítása a közművelődési, könyvtári teleház hálózat bővítése, a kapcsolódó képzések beindítása (részben fejlesztése), a közművelődési és közgyűteményi intézmények hálózati szolgáltatásainak megszervezése, és egyéb irányokban (2001. május).

2000. november 17-én

Vadász János

Gáspár Mátyás

Melléklet

Teleházak a közművelődési intézményekben, könyvtárakban

Közművelődési intézmények, könyvtárak különböző szerepekben az összes teleház %-ában 100 teleház adatai alapján 2000. októberében

%

	Tulajdonos	Befogadó	Üzemeltető
Könyvtár	2	12	3
Művelődési ház/ÁMK	-	18	2
Összesen	2	30	5

A Teleházak fontosabb közművelődési-közgyűteményi szolgáltatásai

Közhasznú tájékoztatás

Helyi információs központ

Elektronikus információforrások elérése (pl. elektronikus könyvtár)

Antikvárium működtetése

Felnőttoktatás, egyéb oktatásszervezés

Távoktatás

Klubok működtetése (pl. zeneklub, filmklub)

Rendezvényszervezés

Civil központ

Pályázati szolgálat

Közösségi memória

Közösségfejlesztés, a település virtuális kiterjesztése

Települési honlap üzemeltetés

Helyi lapok kiadása

Játékszolgálat

⁷ Jelenleg a szociális ágazat rendelkezik átfogó teleház stratégiával, amely modellként szolgálhat más ágazati teleház stratégiák kidolgozásához.